

JUBILEJI

Prof. dr. Branko Reisp - osemdesetletnik

Ko sem ob sedemdesetletnici prof. dr. Branka Reispa orisal njegovo življenjsko in znanstveno pot sem zapisal: »Branko Reisp je veliko dosegel na poklicnem, strokovnem, znanstvenem in pedagoškem področju. Nič mu ni bilo podarjeno. Z vztrajnim in trdim delom mu je to uspelo.« (Zgodovinski časopis 52 (1998), 407-410) Kako hitro je minilo desetletje, ko stojim pred nalogo, da mu ob osemdesetletnici v imenu kolegov zgodovinarjev zaželim vse dobro in se zahvalim za bogat prispevek, ki ga je dal zgodovinski in bibliotekarski stroki.

Toda prav ob tej življenjski prelomnici in ob izidu najnovejše knjige, ga je za vedno zapustila njegova življenjska sopotnica, žena prof. Sonja Reisp. Od nje smo se poslovili 26. septembra 2008 na ljubljanskih Žalah. Bila mu je v trdno oporo, zvesta spremljevalka pri njegovem uspešnem strokovnem in znanstvenem delu. V uvodu ene od zadnjih knjig je zapisal: »Ob izidu se zahvaljujem svoji ženi Sonji Reisp, profesorici zgodovine za strokovno sodelovanje pri nastajanju dela«.

Zadnje desetletje njegovega znanstvenega dela sta znamenovali dve knjigi, ki ju je izdal pri Slovenski matici. Ob tej priliki bi opozoril na njuno vsebino. Obe predstavljata nekakšno sintezo intenzivnega, dolgoletnega dela na področju bibliotekarstva in zgodovine. V obsežni knjigi »Redki stari tiski« (Slovenska matica, Ljubljana 2001, 221 strani) se je oddolžil bibliotekarstvu. Tiskarstvo in knjige spadajo med pomembne spomenike naše kulturne dediščine. Te raziskave predstavljajo eno od težišč Reispovega plodnega življenjskega dela. Na tem področju je oral ledino ter opravil pionirsko delo. Vsi stari tiski, ki jih je avtor predstavil v 25 poglavjih so pomemben del naše kulturne in narodne dediščine, kot redkost in priče ustvarjalnosti naših ljudi pa so vredne še posebne pozornosti. Vse njegove tovrstne raziskave so plod dolgoletnega, potrpežljivega dela Branka Reispa v Knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani, eni najstarejših in največjih znanstvenih knjižnic v Sloveniji. Trideset let je kot bibliotekar in vodja knjižnice urejal knjižni fond, ga proučeval ter dobil spodbudo za raziskovanje starega bibliotečnega gradiva. Nekatera poglavja so izšla predhodno kot spremna besedila k raznim faksimiliranim izdajam, ali pa bila objavljena v strokovnih in znanstvenih revijah. Nekatera poglavja je obdelal na novo. Predstavitev redkih tiskov zajema obdobje od srede 16. do srede 19. stoletja. Gre za redke tiske iz obdobja reformacije in tiste, ki so povezane z dejavnostjo prvega tiskarja v Ljubljani Janeza Mandeljca, kataloge starih knjižnic (npr. Auerspergov), tiske o nebesnih pojavih, izdaje polihistorja Janeza Vajkarda Valvasorja, tiski povezani z delovanjem slovenskih baročnih pridigarjev, izdelki kartografije 18. stoletja, uradni razglasi (npr. iz časov Marije Terezije), monografija o Cerkniskem jezeru iz 18. stoletja, jezuitski tiski v Ljubljani, dragoceni viri za zgodovino šolstva, koledarji in pratike, slovenski tiski iz obdobja Napoleonovih vojn, razni knjigotrški prospekti, besedila koroških bukovnikov itd. Obravnavo vsakega od navedenih tiskov postavlja v časovni oz. zgodovinski okvir ter navaja obsežno literaturo. Knjiga predstavlja pomemben priročnik tako za bibliotekarja kot za zgodovinarja.

Dr. Branko Reisp, april 1972
(Fotodokumentacija Oddelka
za zgodovino in uporabno
umetnost NMS)

Druga vsebinsko zaokrožena in pregledna knjiga iz zadnjega desetletja, ki je izšla izpod peresa Branka Reispa je usmerjena v zgodovino in ima naslov »*Zgodbe in podobe iz naše preteklosti*« (Slovenska matica, Ljubljana 2008, 198 strani) V tej knjigi gre za izbor šestih tem, s katerimi se je avtor ukvarjal pri svojem strokovnem in znanstvenem delu ter zajemajo obdobje od 16. do začetka 19. stoletja. V knjigi zelo pregledno obravnava velike slovenske kmečke punte. V uvodu poudari, da so ti historični pojavi v slovenski zgodovini prelomnega pomena, kajti tu so izhodišča za oblikovanje slovenskega ljudstva v moderno nacijo. Druga tema je posvečena bitki pri Sisku leta 1593 ter deležu plemstva s Kranjske pri zmagi nad turško vojsko. Predvsem ga zanima, kako je bila bitka pri Sisku obravnavana v tisku na naših tleh od Valvasorja do najnovejšega časa. Opozarja tudi na redke ohranjene predmete neposredno povezane z bitko ter njihovo nadaljnjo usodo. Posebne pozornosti je vredno poglavje, v katerem je podan oris zgodovine 17. stoletja v Sloveniji. V prispevku širše ilustrira kulturno vzdušje in duhovne možnosti v slovenskih deželah, ki v slovenskem zgodovinopisju še čakajo podrobnejše preiskave, kajti 17. stoletje je bilo v zgodovinski obravnavi slovenskih dežel dokaj zapostavljeno. Naslednje poglavje posveča Branko Reisp njemu najbližji in podrobno obravnavani osebnosti 17. stoletja Janezu Vajkardu Valvasorju. V prispevku zelo podrobno razpravlja o njegovem življenju in delu. Na koncu ugotavlja, da razmeroma številne poznejše izdaje, priredbe in prevodi Valvasorjevih del ter znanstvene razprave in študije pričajo, kako neizčrpen in vedno sodobni so plodovi njegovega ustvarjalnega duha. V petem poglavju se ukvarja z višjimi šolami, ki so delovale v Ljubljani v 17. in 18. stoletju. Pri tem obdela jezuitski kolegij in višje šole, ki so delovale po njihovi razpustitvi v času Jožefa II. Ta pregled je vpel v razvoj evropskega in še posebej avstrijskega visokega šolstva. Knjigo zaključuje za Slovence izredno pomembno obdobje Napoleonove Ilirije oživljene ter vlogo, ki jo je pri tem odigral Valentin Vodnik. K posameznim poglavjem avtor dodaja obsežne bibliografske podatke ter knjigo bogato ilustrira.

Sodelovanje s Slovensko matico nadaljuje tudi v novejšem času. 16. oktobra 2008 je sodeloval na okrogli mizi o Cerknškem jezeru, kjer je predstavil Valvasorjevo korespondenco s Kraljevo družbo v Londonu. Ta korespondenca, večina se tiče Cerknškega jezera, je bila pred kratkim digitalizirana in kopija izročena naši državi.

Obe obravnavani knjigi predstavljata v slovenskem zgodovinopisju redkost, saj obe posegata na področje, ki je bilo doslej zapostavljeno in bosta omogočali uporabniku vpogled v kulturno zgodovinsko področje.

Čeprav sem že ob Reispovi sedemdesetletnici (rojen 17. julija 1928 v Žireh) precej podrobno razčlenil njegovo življenjsko, strokovno in znanstveno pot, naj še enkrat poudarim nekatere mejnike, ki so dokaz njegove vztrajnosti in ljubezni do stroke, za katero se je opredelil. Verjetno je botrovala sreča, da se je po diplomi iz zgodovine (1959) zaposlil v Knjižnici Narodnega muzeja v Ljubljani kot bibliotekar. Prišel je v neposreden stik z zakladnico neizčrpnih možnosti, ki so ga zaposlili kot zgodovinarja in oblikovali kot bibliotekarja. Kot vodja knjižnice (od 1964) je knjižnico uredil do take mere, da je bila dostopna širokemu krogu uporabnikov, še posebej zgodovinarjem. Delovno mesto ga je usmerilo v specializacijo na področju bibliotekarstva. Specializiral se je za zgodovino tiskarstva, knjige in knjižničarstva ter postal eden vodilnih strokovnjakov na tem področju pri nas. Dosegel je najvišji naziv te stroke, naziv bibliotekarskega svetnika (1974). Pri bibliotekarskem delu pa ni zanemaril zgodovine ter s temami, ki jih je odkrival pri bibliotekarskem delu bogatil zgodovinsko stroko. Oblikoval se je v specialist za kulturno zgodovino, smer zgodovinopisja, ki je bila pri nas precej zanemarjena.

Ukvarjati se je začel s ponatisi del Janeza Vajkarda Valvasorja. Povezal se je z evropsko razgledanim kulturnim delavcem dr. Rudolfom Trofenikom iz Münchna, ki je začel sistematično izdajati faksimile starih knjižnih del. Branko Reisp je bil strokovno soudeležen pri nekaterih bibliofilskih izdajah Valvasorjevih del. Izjemen založniški dosežek predstavlja faksimilirana izdaja Valvasorjeve »Slave vojvodine Kranjske« z Reispovo uvodno besedo (Ljubljana 1970-1974, München 1971-1973). Prav to je usmerilo Reispa v podrobno proučevanje življenja in dela Janeza Vajkarda Valvasorja, ki ga B. Reisp označuje takole: »Evropejec po duhu in izobrazbi, Kranjec po domovinski pripadnosti (po takratnem pojmovanju) sodi med najznamenitejše in najvrednejše može, ki so živeli in delali v Sloveniji«. Odkril je vrsto doslej neraziskanih in nepojasnjenih dejstev in jih prikazal v disertaciji. Leta 1981 je na Filozofski fakulteti v Ljubljani zagovarjal doktorsko disertacijo »Kranjski polihistor Janez Vajkard Valvasor« (v knjižni obliki je izšla leta 1983). S tem je dosegel življenjski cilj tudi na zgodovinskem področju. B. Reisp s proučevanjem Valvasorjeve tematike še ni zaključil. Še vedno odkriva kakšno podrobnost. Reispova monografija o

Valvasorju in separatne študije o njem in njegovem delu so pomemben dosežek na zgodovinskem in še posebej na kulturno zgodovinskem področju. V ta sklop sodi tudi objava korespondence Janeza Vajkarda Valvasorja z angleško The Royal Society, ki je izšla v publikacijah SAZU leta 1987.

Strokovna in raziskovalna dejavnost Branka Reispa časovno obsega obdobje od 16. do 19. stoletja. Tematsko sega na različna področja kulturne in splošne slovenske zgodovine, pri čemer je osebnosti in delu Janeza Vajkarda Valvasorja in njegovemu času namenil največ pozornosti. Poleg objav v strokovnem in znanstvenem tisku je veliko prispevkov objavil v dnevnem časopisju, poljudno znanstvenih revijah ter tako svoje znanstvene dosežke posredoval širši publiki. Za potrebe pouka zgodovine je prispeval scenarije za več šolskih televizijskih in radijskih oddaj. Reispova bibliografija obsega preko 160 bibliografskih enot.

Po njegovi vključitvi med sodelavce Narodnega muzeja je vznikla ideja o prirejanju tematskih zgodovinskih razstav. Pionirsko delo, ki se ga je lotil z vso zagnanostjo, je kmalu obrodilo sadove. Postavil je dve zelo veliki odmevni razstavi: »Ilirske province« (1964) in »Kmečki punti na Slovenskem« (1973).

Za aktivno organizacijsko delo in dosežke na področju bibliotekarstva in muzealstva je bil Branko Reisp nagrajen s posebnimi priznanji. Leta 1985 je prejel najvišjo bibliotekarsko strokovno priznanje Čopovo diplomu, leta 1989 pa za posebne dosežke v muzealstvu Valvasorjevo nagrado.

Branko Reisp je bil zelo aktiven tudi v društvu slovenskih zgodovinarjev. Izvoljen je bil za prvega predsednika Zgodovinskega društva Ljubljana. To funkcijo je opravljal tri leta (1979-1982). Kot predsednik najštevilnejšega društva Zveze zgodovinskih društev Slovenije je bil izredno aktiven. Pod njegovim vodstvom je društvo izoblikovalo obsežen program. V programu je bila poudarjena naloga za pripravo monografije mesta Ljubljane. Po tem načrtu je bilo novembra 1983 organizirano dvodnevno posvetovanje o zgodovini Ljubljane, na katerem je sodelovalo veliko strokovnjakov različnih ved. Ljubljansko društvo je pod njegovim vodstvom prirejalo redne članske sestanke, na katerih so sodelovali različni predavatelji. Reisp je tudi stalni sodelavec glasil ZZDS: Zgodovinskega časopisa in Kronike.

Doktorat iz zgodovinske stroke in specializacija na bibliotekarskem področju sta Branku Reispu omogočila akademsko kariero na Filozofski fakulteti Univerze v Ljubljani. Tiha želja, da bi po diplomi zasedel asistentsko mesto na oddelku za zgodovino in dosegel akademsko kariero, se mu je uresničila šele leta 1985, ko je bil izvoljen v naziv izrednega in leta 1990 v naziv rednega profesorja za starejšo slovensko zgodovino. Po odhodu akademika prof. dr. Boga Grafenauerja v pokoj je Branko Reisp v študijskem letu 1983/84 začel na oddelku za zgodovino predavati »Izbrana poglavja iz zgodovine Slovencev od 16. do konca 18. stoletja« ter imel tudi izpite. To pedagoško obveznost je opravljal še v študijskem letu 1988/89. V študijskih letih 1992/93 do 1996/97 je predaval in imel izpite na oddelku za bibliotekarstvo Filozofske fakultete in sicer pri predmetu »Razvoj tiskarstva in knjige«. Sodeloval je tudi pri podiplomskem študiju.

Kljub bolečini, ki je prizadela Branka Reispa, mu želimo trdnega zdravja, da se bo mogel še poglobiti v neraziskana področja naše preteklosti in nas presenetil s kakšnim novim odkritjem na področju kulturno zgodovinske dediščine.

I g n a c i j V o j e